

Изд-во АН СССР, 1940. – 112 с. [Pravda Russkaya : ucheb. posobie / otv. red. V. D. Grekov. – M. ; L. : Izd-vo AN SSSR, 1940. – 112 s.].

15. **Про всенародне** голосування (референдум СРСР) : Закон СРСР від 27 груд. 1990 р. № 1869-І. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1869400-90 [Pro vsenarodne holosuvannia (referendum SRSR) : Zakon SRSR vid 27 hrud. 1990 r. № 1869-І. – Rezhym dostupu : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v1869400-90].

16. **Про всеукраїнський** референдум : Закон України від 6 листоп. 2012 р. № 5475-VI. – Режим доступу : zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5475-17 [Pro vseukrainskyi referendum : Zakon Ukrainy vid 6 lystop. 2012 r. № 5475-VI. – Rezhym dostupu : zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5475-17].

17. **Проект** конституції Західно-української народної республіки 1920 г. – Режим доступу : worldconstitutions.ru/?p=611 [Projekt konstitutsii Zapadno-ukrainskoy narodnoy respubliki 1920 g. – Rezhim dostupa : worldconstitutions.ru/?p=611].

18. **Про місцеве** самоврядування в Україні : Закон України від 21 трав. 1997 р. № 280/97-ВР. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80 [Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 21 trav. 1997 r. № 280/97-VR. – Rezhym dostupu : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80].

19. **Тисяча** років української суспільно-політичної думки. У 9 т. Т. 1 / передм. О. Сліпушко, В. Яременко ; упоряд. О. Сліпушко. – К. : Дніпро, 2001. – 632 с. [Tysiacha rokiv ukrainskoi suspilno-politychnoi dumky. U 9 t. T. 1 / peredm. O. Slipushko, V. Yaremenko ; uporiad. O. Slipushko. – K. : Dnipro, 2001. – 632 s.].

20. **Федоренко В. Л.** Акти місцевих референдумів як джерела конституційного права України / В. Л. Федоренко, Л. В. Черничка. – Режим доступу : www.pravoznavec.com.ua/period/article/11079/%D4 [Fedorenko V. L. Akty mistsevykh referendumiv yak dzherela konstytutsiinoho prava Ukrainy / V. L. Fedorenko, L. V. Chernychka. – Rezhym dostupu : www.pravoznavec.com.ua/period/article/11079/%D4].

21. **Цоклан В. І.** Система сучасних джерел конституційного права України : монографія / В. І. Цоклан, В. Л. Федоренко ; [за ред. В. Л. Федоренка]. – К. : Ліра-К, 2009. – 400 с. [Tsoklan V. I. Systema suchasnykh dzherel konstytutsiinoho prava Ukrainy : monohrafiia / V. I. Tsoklan, V. L. Fedorenko ; [za red. V. L. Fedorenka]. – K. : Lira-K, 2009. – 400 s.].

Надійшла до редколегії 13.10.15

УДК 352.9

Євген УДОД

Дніпропетровська обласна рада

Тетяна МАМАТОВА

Національна академія державного управління

при Президентіві України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СТВОРЕННЯ ПІЛОТНОГО Е-КУРСУ «РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ»

Розглядається концепція пілотного курсу дистанційного навчання для посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад та представників громадських об'єднань Дніпропетровської області за темою «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади». Подається структура навчальної програми з двох допоміжних та п'яти навчальних модулів: «Нова регіональна політика, реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади»; «Формування спроможних територіальних громад»; «Бюджетна децентралізація»; «Співробітництво громад та інструменти забезпечення сталого місцевого розвитку в умовах децентралізації»; «Участь громадськості в управлінні територією». Розкривається структура контенту за кожним модулем. Здійснюється оцінювання результативності е-курсу з позиції однієї із заінтересованих сторін – Дніпропетровської обласної ради. Визначається, що можна розглядати пілотний е-курс «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади» як перший етап формування регіональної спільноти практиків.

Ключові слова: е-навчання, спільнота практиків, децентралізація, об'єднання громад, місцеве самоврядування, мережа місцевого розвитку, орган місцевого самоврядування, проекти місцевого розвитку.

Yevgen Udod, Tetiana Mamatova. Methodological bases of pilot E-course «Local government reform and decentralization»

The concept of a pilot distance learning course for local government officials, local deputies and representatives of non-government organizations of Dnipropetrovsk region on «Local government reform and decentralization» is considered. The structure of the curriculum of two auxiliary and five training modules is submitted: «The new regional policy, local government reform and decentralization»; «Formation of capable local communities»; «Fiscal Decentralization»; «Communities' collaboration and the sustainable local development's tools under decentralization»; «Public participation in the local governance». The content structure for each module is displayed. The effectiveness of the E-course is evaluated by the point view of one of the interested parties – the Dnipropetrovsk regional council. It determines, that the pilot E-course «Local government reform and decentralization» can be considered as the first stage a regional community of practice forming.

Key words: E-learning, community of practices, decentralization, community

integration (amalgamation), local government, local development framework, local government's authority, local development projects.

У лютому 2015 р. Верховна Рада прийняла Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [7]. Головна мета закону – надати громадам можливість самостійно вирішувати питання територіального устрою задля економії коштів та створення більш привабливого інвестиційного клімату. На Дніпропетровщині одразу було вивчено позитивні та економічно вигідні можливості застосування цього закону. Зокрема, розроблено план заходів на його виконання, який було розглянуто й схвалено Дніпропетровською обласною радою на сесії наприкінці квітня 2015 р.

Одним із ключових факторів готовності органів місцевого самоврядування до впровадження реформ та до роботи в нових умовах є належне інформування та наявність відповідних складників компетентності персоналу. Саме тому у квітні – червні 2015 р. у межах Спільноти практиків «Інновації та кращі практики місцевого самоврядування» [8] та Меморандуму про співробітництво між швейцарсько-українським проектом «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO) та Дніпропетровською обласною радою було вирішено провести пілотне дистанційне навчання для посадових осіб місцевого самоврядування Дніпропетровської області за темою «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади». Метою цього е-навчання стало розвинування компетентності практиків місцевого самоврядування щодо реалізації процесів об'єднання територіальних громад. Саме реалізацію даного е-курсу, створеного за ініціативи Дніпропетровської обласної ради та активної підтримки з боку експертів регіонального Офісу реформ, вважають одним із визначальних факторів успіху процесів утворення 15 об'єднаних територіальних громад у Дніпропетровській області до місцевих виборів 25 жовтня 2015 р.

Уроки та фактори успіху створення та управління віртуальними навчальними спільнотами розглянуто в дослідженнях І. Катерняка [2]. Он-лайн фасилітацію як специфічну компетенцію майбутнього державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування вивчено в працях Н. Алюшиної [1]. Історію створення та перспективи е-курсу «Управління проектами місцевого та регіонального розвитку» досліджено у роботах О. Тертишної [9]. О. Кіреєва розглядає спільноти практик та е-навчання як інструменти професіоналізації публічних службовців [3].

У попередніх публікаціях за участю Т. Маматової було висвітлено деякі аспекти реалізації специфічних проектів е-навчання та створення спільнот практики у сфері надання публічних послуг, проаналізовано досвід е-платформи «Інновації та кращі практики місцевого

самоврядування» як аутсорсингового ресурсу розвитку персоналу публічного управління [4 – 6].

У публікаціях та публічних виступах Є. Удода неодноразово визначалось, що в Дніпропетровській області в рамках Комплексної стратегії розвитку регіону здійснюється спільна системна діяльність практиків місцевого самоврядування й науковців галузі знань «Державне управління» зі створення регіональної системи підтримки проектів місцевого розвитку [10 – 13], і висувались пропозиції щодо можливих елементів такої регіональної системи, зокрема, підсистема кадрового забезпечення інноваційного розвитку території, пріоритетним напрямом якої має бути розвинування компетентності посадових осіб місцевого самоврядування, представників громадянських об'єднань та громадських активістів у сфері фандрайзингу та управління проектами; спеціалізований Інтернет-ресурс із платформою для формування спільнот практики¹.

Автори в попередніх публікаціях і виступах на науково-комунікативних заходах пропонували наукові засади щодо вибору методів та інструментів, що мають бути застосовані під час формування й розвитку пропонованої системи. З огляду на це метою статті є обґрунтування концепції (формату, структури та контенту) навчальних програм для посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад та представників інститутів громадянського суспільства Дніпропетровської області, а також здійснення оцінювання результативності е-курсу з позиції однієї із заінтересованих сторін – Дніпропетровської обласної ради.

Е-платформа «Інновації та кращі практики місцевого самоврядування» (<http://mx.despro.org.ua:8081/>) створена Державним фондом сприяння місцевому самоврядуванню в Україні спільно із швейцарсько-українським проектом «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO) з метою об'єднати практиків з місцевого самоврядування з усіх регіонів України, надати можливість учасниками спільноти обговорювати найактуальніші питання розвитку територій, залучення громад, забезпечити учасникам доступ до консультування експертами різного рівня, створити умови для генерування спільнотою нових ідей у сфері вирішення проблем місцевого розвитку, розвинути підходи до набуття учасниками спільноти нових компетентностей через участь у е-навчанні. Досвід застосування е-платформи дозволяє охарактеризувати її як потужний

¹ Спільнота практики (англ., Community of practice, CoP) – це добровільне віртуальне об'єднання професіоналів / або усіх зацікавлених задля вирішення практичних проблем. Фактично, це об'єднання практиків, залучених у спільну діяльність, спрямованих на пошук нових ідей. В останні роки спільноти практики стають все більш поширеними в публічному секторі багатьох країн.

аутсорсинговий ресурс, що може результативно використовуватися з метою розвинення компетентності посадових осіб місцевого самоврядування, державних службовців і представників інститутів громадянського суспільства [5].

Саме на е-платформі «Інновації та кращі практики місцевого самоврядування» за ініціативою Дніпропетровської обласної ради здійснювалось пілотне дистанційне навчання для посадових осіб місцевого самоврядування Дніпропетровської області, депутатів місцевих рад та представників громадських об'єднань Дніпропетровської області за темою «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади» [13]. Регіональним партнером проекту створення е-курсу стала Дніпропетровська обласна державна адміністрація. Науковим партнером – Дніпропетровський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України (команда експертів і тьюторів ДРІДУ НАДУ розробила та реалізувала е-курс). Міжнародний партнер – швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні» (DESPRO) – надав можливість користування е-платформою і фінансово підтримав цей навчально-просвітницький проект.

Ключові ідеї створення е-курсу «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади» такі:

- об'єднати практиків з місцевого самоврядування Дніпропетровщини;
- надати можливість учасникам дистанційного навчання обговорювати найактуальніші питання розвитку територій, залучення громад;
- забезпечити учасникам доступ до консультування експертами різного рівня;
- створити умови для генерування учасниками курсу нових ідей у сфері вирішення проблем місцевого розвитку;
- розвинути підходи до набуття учасниками спільноти нових компетентностей через участь у е-навчанні.

До складників концепції е-навчання належать такі:

1. Цільова аудиторія: посадові особи місцевого самоврядування, державні службовці, депутати місцевих рад, представники громадських об'єднань Дніпропетровської області.

2. Форма проведення навчання: не традиційний е-курс, а поєднання просвіти, консультування та створення регіональної спільноти практики(ів).

3. Формування активного навчально-консультаційного середовища та максимальне залучення й поглинання потенційних учасників.

4. Забезпечення максимальної гнучкості контенту з урахуванням запитів учасників.

5. Розробку та реалізацію е-курсу здійснює не команда, а

«спільнота практики» експертів і тьюторів, представники якої постійно спілкуються на спеціальному форумі й генерують новий контент через обмін думками й досвідом.

6. Визнається провідна роль фасилітації обговорень у форумах спільнотою фасилітаторів серед активних учасників попередніх е-курсів, як здійснити «віртуальну кар'єру» у спільноті.

7. Ключовою особливістю е-курсу є розвинення практичних навичок щодо реалізації процесів об'єднання територіальних громад через виконання «наскрізної практичної вправи» – заповнення низки шаблонів підготовки пакету документів утворення об'єднаної громади на основі реальних пропозицій щодо укрупнення територіальних громад Дніпропетровської області.

Перед початком дистанційного навчання команда е-курсу здійснила п'ять очних навчально-методичних семінарів для учасників у Дніпропетровську, Павлограді, Кривому Розі, Дніпродзержинську та Нікополі, у кожному з яких взяло участь близько 200 осіб [6]. Семінари мали презентаційний характер щодо організаційної та технічної специфіки е-курсу. Під час семінару учасники мали можливість отримати відповіді на запитання щодо особливостей здійснення різних видів навчальної активності, виконання практичних завдань та проходження тестування. Учасники семінарів зазначили велику корисність цих заходів, що підтвердилося під час навчання дуже малою кількістю звернень щодо організаційних і технічних проблем.

У форматі он-лайн навчання на платформі курс було реалізовано із 27 квітня до 14 червня 2015 р. Структура е-курсу передбачала п'ять навчальних модулів і два допоміжних (стартовий і підсумковий) [8].

Стартовий модуль (27 квітня – 3 травня 2015 р.): опанування навчальної веб-оболонки; створення індивідуальних профайлів; вхідне опитування (щодо визначення «портрету учасника», навчальних потреб, розуміння ключових категорій тощо). Обговорення за тематичними напрямками на форумі знайомств.

Модуль 1: «Нова регіональна політика, реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади» (4 травня – 10 травня 2015 р.). Тема модуля: «Основні відмінності нової регіональної політики. Моделювання адміністративно-територіальних одиниць»; «Кращі європейські практики децентралізації та реформування місцевого самоврядування (досвід Польщі, Франції, Швейцарії, країн Балтії та Скандинавії)»; «Потреби в конституційних змінах, що впливають з реформ»; «Розподіл повноважень між органами влади різних рівнів»; «Ресурсне забезпечення місцевого самоврядування».

Модуль 2: «Формування спроможних територіальних громад» (11 травня – 17 травня 2015 р.). Теми модуля: «Громада як основа місцевого самоврядування»; «Принципи і форми об'єднання громад»;

«Базові кроки об'єднання територіальних громад»; «Складові спроможності територіальних громад».

Модуль 3: «Бюджетна децентралізація» (18 травня – 24 травня 2015 р.). Темі модуля: «Місцеві фінанси та засади їх організації в умовах бюджетної децентралізації»; «Складові бюджету. Доходи та видатки»; «Міжбюджетні відносини та бюджетний процес як складова інвестиційної привабливості території»; «Форми державної підтримки добровільного об'єднання територіальних громад».

Модуль 4: «Співробітництво громад та інструменти забезпечення сталого місцевого розвитку в умовах децентралізації» (25 травня – 31 травня 2015 р.). Темі модуля: «Інтегровані форми діяльності в місцевому управлінні»; «Співробітництво громад (міжмуніципальне співробітництво) – провідний фактор місцевого розвитку: сутність, переваги, досвід, нормативно-правові засади співробітництва в умовах децентралізації»; «Інструменти та технології забезпечення сталого розвитку спроможних громад та їх співробітництва».

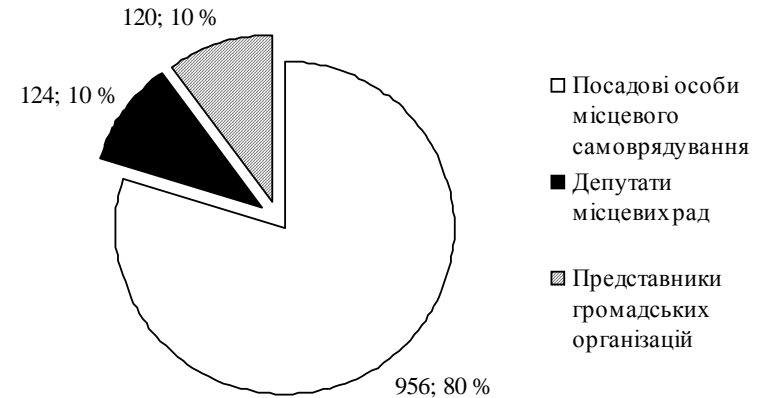
Модуль 5: «Участь громадськості в управлінні територією» (1 червня – 7 червня 2015 р.). Темі модуля: «Органи самоврядування та самоорганізації громади»; «Форми та інструменти участі громадськості (громадські обговорення, громадські слухання, громадські ради, місцеві референдуми, краудсорсинг)»; «Співпраця органів місцевого самоврядування з органами самоорганізації громади та з громадськими організаціями»; «Громадська експертиза та громадський моніторинг (з використанням інформаційних технологій)».

Підсумковий модуль (8 червня – 14 червня 2015 р.): фінальне анкетування; участь у форумі вражень та побажань – обговорення результатів курсу; презентація результатів командної роботи щодо моделювання громад.

Контент за кожним модулем уміщує такі складники:

- матеріали для обов'язкового вивчення за темою: презентація (20 – 30 слайдів, одна чи декілька за модулем); нормативні документи;
- додаткові матеріали для поглибленого вивчення за темою: презентації; посібники / методики; інфографіка / посилання; кращі практики / приклади;
- тематичні форуми (теми 3, 4, 5);
- форуми команд (теми 2, 3, 4, 5);
- тестові завдання (20 питань, одна правильна відповідь);
- виконання наскрізної вправи.

Дуже позитивно замовник е-навчання – Дніпропетровська обласна рада оцінює структуру осіб, які виявили бажання взяти участь у навчанні (рисунок): уперше в подібному навчанні брали участь депутати місцевих рад та представники інститутів громадянського суспільства. Усього було подано 1 200 заявок.

Структура учасників е-курсу «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади», травень – червень 2015 р.

За допомогою он-лайн самореєстрації на платформі на курс було зареєстровано 894 учасники, серед яких 18 % – представників місцевих рад, 15 % – районних та 42 % – сільських або селищних рад, 8 % – органів виконавчої влади, 5 % – громадських організацій [6].

Завершило навчання 782 особи. Успішно завершили курс (набрали більше ніж 50 балів) – 684 особи (77 %) [6]. Вражаючим є і такий результат опитування: 82 % учасників визначили найбільший рівень дієвості (перспективності) такого інструменту участі громадськості у здійсненні місцевого самоврядування, як «Підготовка та реалізація проектів».

За результатами е-курсу 15 – 16 червня 2015 р. проведено науково-практичну конференцію учасників і організаторів курсу на базі ДРІДУ НАДУ із презентацією результатів роботи дослідних майданчиків щодо об'єднання територіальних громад. Під час конференції було підписано рамкову угоду між ДРІДУ НАДУ та Запорізькою обласною державною адміністрацією щодо поширення в Запорізькій області досвіду дистанційного навчання з питань формування спроможних територіальних громад, у межах якої у вересні – жовтні 2015 р. науково-педагогічними працівниками ДРІДУ НАДУ на базі Запорізького центру перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів та за підтримки швейцарсько-українського проекту DESPRO на е-платформі «Спільнота практик місцевого самоврядування» успішно реалізований е-курс «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади» для посадових осіб місцевого самоврядування, державних службовців, представників громадських організацій Запорізької області [8].

Другим навчально-консультаційним проектом, здійсненим завдяки

успішній реалізації дистанційного курсу «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади» став ініційований Дніпропетровським офісом реформ і підтриманий DESPRO проект підготовки та реалізації командою експертів і тьюторів ДПІДУ НАДУ на замовлення Дніпропетровської обласної державної адміністрації у вересні-жовтні 2015 р. е-навчання для посадових осіб місцевого самоврядування 15 об'єднаних територіальних громад, що утворюються в Дніпропетровській області за темою «Проекти як інструмент розвитку ОТГ Дніпропетровщини» [8]. Участь у даному навчальному курсі дозволила підготувати й оформити належним чином проектні пропозиції від новоутворених громад для подання у відповідні фонди заявки на співфінансування проектів місцевого розвитку у 2016 р.

Таким чином, у статті наведена концепція е-курсу: «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади» та здійснено оцінювання його результативності з позиції однієї із заінтересованих сторін – Дніпропетровської обласної ради, наданий опис структури та вмісту змістовних модулів е-курсу. За результатами оцінювання вважаємо, що щільний е-курс «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади» можна розглядати як перший етап формування регіональної спільноти практиків місцевого самоврядування.

Напрями подальших досліджень та практичної реалізації результатів дослідження:

1. Поширення досвіду підготовки публічних управлінців у спільноті практик місцевого самоврядування.

2. Подальша апробація навчальної програми дистанційного курсу «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади» в системі короткотермінового навчання державних службовців, депутатів місцевих рад, посадових осіб місцевого самоврядування та представників громадських об'єднань на базі центрів перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів України.

3. Науковий супровід та методична підтримка створення регіональної спільноти практик у сфері місцевого розвитку (на спеціалізованій он-лайн платформі).

Список використаних джерел / List of references

1. **Алюшина Н.** Он-лайн фасилітація – специфічна компетенція майбутнього державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування / Наталія Алюшина // Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні. – 2014. – № 4(8). – С. 28 – 31 [Aliushyna N. On-lain fasylytatsiia – spetsyfychna kompetentsiia maibutnoho derzhavnykh sluzhbovtziv i posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannia / Nataliia Aliushyna // Mistseve samovriaduvannia ta rehionalnyi rozvytok v Ukraini. – 2014. – № 4(8). – S. 28 – 31].

2. **Катерняк І.** Уроки та фактори успіху створення та управління віртуальними навчальними спільнотами розглянуто у роботі / Igor Катерняк //

Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні. – 2014. – № 4(8). – С. 41 – 43 [Katerniak I. Uroky ta faktory uspiyku stvorennia ta upravlinnia virtualnymy navchalnymy spilnotamy rozghliano u roboti / Ihor Katerniak // Mistseve samovriaduvannia ta rehionalnyi rozvytok v Ukraini. – 2014. – № 4(8). – S. 41 – 43].

3. **Кіреєва О. Б.** Спільноти практиків та електронне навчання як інструменти професіоналізації публічних службовців / Ольга Кіреєва // Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні. – 2014. – № 4(8). – С. 34 – 37 [Kirieieva O. B. Spilnoty praktykiv ta elektronne navchannia yak instrumenty profesionalizatsii publichnykh sluzhbovtziv / Olha Kirieieva // Mistseve samovriaduvannia ta rehionalnyi rozvytok v Ukraini. – 2014. – № 4(8). – S. 34 – 37].

4. **Маматова Т. В.** Е-курс «Управління проектами з місцевого та регіонального розвитку»: досвід двох впроваджень та перспективи / Маматова Т. В., Кіреєва О. Б. // Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні. – 2013. – № 3. – С. 37 – 41 [Mamatova T. V. E-kurs «Upravlinnia proektamy z mistsevoho ta rehionalnoho rozvytku»: dosvid dvokh vprovadzhen ta perspektyvy / Mamatova T. V., Kirieieva O. B. // Mistseve samovriaduvannia ta rehionalnyi rozvytok v Ukraini. – 2013. – № 3. – S. 37 – 41].

5. **Маматова Т. В.** Е-платформа «Інновації та кращі практики місцевого самоврядування» як аутсорсинговий ресурс розвитку персоналу публічного управління / Тетяна Маматова // Місцеве самоврядування та регіональний розвиток в Україні. – 2014. – № 4(8). – С. 38 – 40 [Mamatova T. V. E-platforma «Innovatsii ta krashchi praktyky mistsevoho samovriaduvannia» yak autsorsynhovi resurs rozvytku personalu publichnoho upravlinnia / Tetiana Mamatova // Mistseve samovriaduvannia ta rehionalnyi rozvytok v Ukraini. – 2014. – № 4(8). – S. 38 – 40].

6. **Маматова Т. В.** Нові можливості для підготовки публічних управлінців у спільноті практик місцевого самоврядування / Т. В. Маматова, О. Б. Кіреєва // Європейські принципи і стандарти підготовки публічних управлінців: орієнтири для України : матеріали щоріч. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 5 – 6 листоп. 2015 р., м. Київ / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка [та ін.]. – К. : НАДУ, 2015. – С. 277 – 279 [Mamatova T. V. Novi mozhlyvosti dlia pidhotovky publichnykh upravlintsiv u spilnoti praktyk mistsevoho samovriaduvannia / T. V. Mamatova, O. B. Kirieieva // Yevropeiski pryntsyipy i standarty pidhotovky publichnykh upravlintsiv: oriientyry dlia Ukrainy : materialy shchorich. nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastiu, 5 – 6 lystop. 2015 r., m. Kyiv / za zah. red. Yu. V. Kovbasiuka [ta in.]. – K. : NADU, 2015. – S. 277 – 279].

7. **Про добровільне об'єднання територіальних громад**: Закон України від 5 лют. 2015 р. № 157-VIII // Відом. Верховної Ради. – 2015. – № 13. – Ст. 91 [Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad : Zakon Ukrainy vid 5 liut. 2015 r. № 157-VIII // Vidom. Verkhovnoi Rady. – 2015. – № 13. – St. 91].

8. **Спільнота практик місцевого самоврядування.** – Режим доступу : udl.despro.org.ua [Spilnota praktyk mistsevoho samovriaduvannia. – Rezhym dostupu : udl.despro.org.ua].

9. **Тертишна О.** Історія створення та перспективи е-курсу «Управління проектами місцевого та регіонального розвитку» / О. Тертишна // Місцеве

самоврядування та регіональний розвиток в Україні. – 2014. – № 4(8). – С. 55–57 [Tertyshna O. Istoriia stvorennia ta perspektyvy e-kursu «Upravlinnia proektamy mistsevoho ta rehionalnoho rozvytku» / O. Tertyshna // Mistseve samovriaduvannia ta rehionalnyi rozvytok v Ukraini. – 2014. – № 4(8). – S. 55–57].

10. **Удод Є. Г.** Кадрове забезпечення інноваційного розвитку території: успішні практики Дніпропетровської області / Є. Г. Удод // Управління інноваційним розвитком території : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Дніпропетровськ, 21 листоп. 2014 р. / за заг. ред. Ю. П. Шарова. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2014. – С. 54 – 57 [Udod Ye. H. Kadrove zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku terytorii: uspishni praktyky Dnipropetrovskoi oblasti / Ye. H. Udod // Upravlinnia innovatsiinym rozvytkom terytorii : materialy nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastiu, m. Dnipropetrovsk, 21 lystop. 2014 r. / za zah. red. Yu. P. Sharova. – D. : DRIDU NADU, 2014. – S. 54 – 57].

11. **Удод Є. Г.** Формування регіональної системи підтримки проєктів місцевого розвитку: досвід Дніпропетровської області / Є. Г. Удод // Держ. упр. та місцеве самоврядування : зб. наук. пр. – Д. : ДРІДУ НАДУ, 2014. – № 4(23). – С. 228 – 236 [Udod Ye. H. Formuvannia rehionalnoi systemy pidtrymky proektiv mistsevoho rozvytku: dosvid Dnipropetrovskoi oblasti / Ye. H. Udod // Derzh. upr. ta mistseve samovriaduvannia : zb. nauk. pr. – D. : DRIDU NADU, 2014. – № 4(23). – S. 228 – 236].

12. **Удод Є. Г.** Проектний підхід щодо підсилення спроможності територіальних громад в умовах децентралізації / Є. Г. Удод // Аспекти публічного адміністрування. – 2015. – № 4(18). – С. 6 – 13 [Udod Ye. H. Proektnyi pidkhid shchodo pidsylennia spromozhnosti terytorialnykh hromad v umovakh detsentralizatsii / Ye. H. Udod // Aspekty publichnoho administruvannia. – 2015. – № 4(18). – S. 6 – 13].

13. **Удод Є. Г.** Е-курс «Реформування місцевого самоврядування та децентралізація влади» – перший етап формування регіональної спільноти практиків / Удод Є. Г. // Європейські принципи і стандарти підготовки публічних управлінців: орієнтири для України : матеріали щоріч. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 5 – 6 листоп. 2015 р., м. Київ / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка [та ін.]. – К. : НАДУ, 2015. – С. 292 – 293 [Udod Ye. H. E-kurs «Reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta detsentralizatsiia vlady» – pershyi etap formuvannia rehionalnoi spilnoty praktykiv / Udod Ye. H. // Yevropeiskii pryntsyvy i standarty pidhotovky publichnykh upravlintsiv: oriientyry dlia Ukrainy : materialy shchorich. nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastiu, 5–6 lystop. 2015 r., m. Kyiv / za zah. red. Yu. V. Kovbasiuka [ta in.]. – K. : NADU, 2015. – S. 292 – 293].

Надійшла до редколегії 14.10.15

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

АЛЕКСЄЄВ Валерій Марленович,
д-р держ. упр., голов. консультант
Апарату Верховної Ради України

ВЛАСЕНКО Сергій Геннадійович,
аспірант НАДУ

ВОЛИК В'ячеслав Сергійович,
канд. наук держ. упр., заст. директора
з управління персоналом ПП «Волик»

ВОЙНОВСЬКИЙ Микола Миколайович,
аспірант ОРІДУ НАДУ

ГАРБАРИНІНА Віта Юріївна,
аспірант ОРІДУ НАДУ

ГЛУЩЕНКО Юлія Анатоліївна,
канд. екон. наук, доц., докторант НАДУ

ГОРБИК Олександр Володимирович,
здобувач ДРІДУ НАДУ

ГРАЙНЕР Євгенія Вікторівна,
аспірант НАДУ

СГІОЗАР'ЯН Артур Генріхович,
аспірант ХарРІ НАДУ

КВЕЛІШВІЛІ Ірина Миколаївна,
докторант ДРІДУ НАДУ

КНИЖНИК Лариса Юріївна,
директор ТОВ «Аудиторська компанія „Форпост”»

КОВАЛЕНКО Ольга Олександрівна,
наук. співроб. тренінг. центру підготовки спеціалістів
з питань методології, планування, проведення і презентації
наук. досліджень, основ доказової медицини, ДУ «Український
інститут стратегічних досліджень МОЗ України»

КОЛІСНІЧЕНКО Наталя Миколаївна,
канд. наук держ. упр., доц., в.о. завідувача
каф. української та іноземних мов ОРІДУ НАДУ

КУЗНЕЦОВА Марія Вікторівна,
аспірант ДРІДУ НАДУ